

Národní konvent o EU

Vztahy EU s indopacifickou oblastí z pohledu ČR

Dr. Tereza Novotná, Alexandra Visnerova

Obsah

Úvod	1
1. Jak se nový geopolitický kontext v důsledku války na Ukrajině projeví v indopacifické oblasti, včetně vztahů s Čínou, a jak by měla EU reagovat?	1
2. S kterými dalšími partnery by měla EU spolupracovat a na které by se měla přednostně zaměřit ČR v rámci svého předsednictví Rady EU?	2
Jak se nový geopolitický kontext v důsledku války na Ukrajině projeví v indo-pacifické oblasti, včetně vztahů s Čínou, a jak by měla EU reagovat?	2
S kterými dalšími partnery by měla EU spolupracovat a na které by se měla přednostně zaměřit ČR v rámci svého předsednictví Rady EU?	8
Na které sektory v rámci evropské indo-pacifické strategie by se měla EU nejvíce zaměřit a které by měla ČR preferovat v rámci předsednictví Rady?	9
Závěr	11

“Gravitační těžiště světa se přesouvá směrem k Indo-Pacifiku, a to jak v oblasti geo-ekonomické, tak geopolitické. Budoucnost EU a Indo-Pacifiku je propojena. Již nyní je EU jedním z hlavních investorů, partnerů v oblasti rozvojové spolupráce a jedním z největších obchodních partnerů v indo-pacifickém regionu. Cílem našich aktivit je svobodný Indo-Pacifik otevřený pro všechny a zároveň budování silných a trvalých partnerství za účelem spolupráce v mnoha oblastech od ekologické transformace a správy oceánů až po digitální agendu, bezpečnost a obranu.”

Josep Borrell, 16. září 2021¹

¹ Poznámky Vysokého představitele a místopředsedy Evropské komise Josepa Borrella na tiskové konferenci po představení Strategie EU pro spolupráci v oblasti Indo-Pacifiku ze dne 16. září 2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/indo-pacific-remarks-high-representativevice-president-press-conference-joint-communication_en, z anglického do českého jazyka přeložila Tereza Novotná.

Duben
2022

Úvod

I přes výraznou geografickou vzdálenost mezi Evropskou unií (EU) a indopacifickou oblastí vzájemná propojenost obou regionů i strategický význam Indo-pacifiku pro EU i na globální úrovni v posledních letech výrazně posílil. Zároveň se však Indopacifik stává geografickou oblastí se stále zvyšujícím se politickým napětím, které přináší vyšší bezpečnostní riziko pro ČR i celou EU. Z bezpečnostního hlediska je oblast ovlivněna jak vzrůstajícím geopolitickým a ekonomickým vlivem Číny i agresivnější rétorikou a chováním čínských představitelů vůči Tchaj-wanu, Hongkongu či okolí jihočínského moře, tak dalšími konflikty v indopacifickém regionu jako např. v Myanmaru/Barmě, Afghánistánu nebo na korejském poloostrově. V důsledku ruské invaze na Ukrajině navíc zůstává otázkou, jak se nejen Čína, ale i další země Indo-pacifiku k této ruské agresi postaví, a to včetně dodržování sankcí vůči Ruské federaci.

USA, EU jako celek i jednotlivé členské státy (např. Německo, Francie, Nizozemí) reagovaly na mezinárodněpolitické změny v Indo-pacifiku zveřejněním strategií pro tuto oblast. ČR na podobné strategii zatím pracuje, nicméně vzhledem k nadcházejícímu českému předsednictví Rady EU je situace v regionu jednou z jejích hlavních priorit. Z důvodů uvedených výše je proto nutné v rámci Národního konventu prodiskutovat následující otázky:

1. Jak se nový geopolitický kontext v důsledku války na Ukrajině projeví v indopacifické oblasti, včetně vztahů s Čínou, a jak by měla EU reagovat?

V roce 2019 charakterizovaly evropské instituce Čínu současně jako partnera EU, ekonomického soupeře i systémového rivala. Od této doby se však bilaterální vztahy zhoršily (viz zmrazení evropsko-čínské investiční dohody a vzájemné uvalení sankcí nebo ekonomický tlak na Litvu). Ve stejném období dochází ke zvýšení vojenských aktivit v jihočínském moři, ale i k omezování práv a svobod obyvatel Hongkongu a Sin-ťiang. V důsledku války na Ukrajině navíc dochází k novému přeskupení sil na základě sdílených hodnot, kdy nejen Čína, ale např. i Indie a některé země ASEANu trvají na své "neutralitě" a ruskou agresi neodsuzují ani nepodporují mezinárodní sankce. Jaký dopad mohou mít tyto změny na geopolitické uspořádání a vztahy EU k Indo-pacifiku? Jak by měla EU zareagovat, pokud by se bezpečnostní situace v rámci regionu vyostřila, a to zejména v okolí Tchaj-wanu? Jak by mohla ČR přispět k modulaci evropské strategie vůči Číně? Do jaké míry je možné v rámci evropské strategie vyvažovat čínský vliv v regionu náležitým posílením vztahů EU s Indii?

Duben
2022

2. S kterými dalšími partnery by měla EU spolupracovat a na které by se měla přednostně zaměřit ČR v rámci svého předsednictví Rady EU?

Území Indo-pacifiku je i oblastí mnoha příležitostí pro užší spolupráci. V kontextu českého předsednictví Rady EU je plánována řada akcí s partnery z regionu jak v Praze, tak v partnerských zemích. Během předsednictví se navíc v prosinci 2022 uskuteční výroční summit EU-ASEAN. Proto je zřejmé, že některé země musí být prioritizovány. ČR zároveň udržuje velmi dobré vztahy s Jižní Koreou, Japonskem nebo Indií, Kambodža patří mezi projektové země české rozvojové pomoci. Během českého předsednictví Rady EU by pravděpodobně mohlo dojít k uzavření jednání o obchodní dohodě mezi EU a Novým Zélandem. V poslední řadě je ČR jedním z několika států s diplomatickým zastoupením v KLDR. Na kterou z těchto zemí, popř. skupinu států, by měla ČR strategicky zacílit? Jak může ČR přispět k rozvoji spolupráce EU s ASEANem i dalšími partnery v Indo-pacifiku?

3. Na které sektory v rámci evropské indo-pacifické strategie by se měla EU nejvíce zaměřit a které by měla ČR preferovat v rámci předsednictví Rady?

Evropská indo-pacifická strategie identifikuje řadu sektorů, kde by EU mohla hlouběji spolupracovat se svými indo-pacifickými partnery: od udržitelného rozvoje a boje proti současným i budoucím pandemiím přes zahraniční obchod a konektivitu (vč. návazné Global Gateway strategie) až po spolupráci v oblasti digitalizace a kybernetické bezpečnosti. Na které z těchto sektorů by se měla EU zaměřit? Které z těchto oblastí by měla ČR preferovat v rámci předsednictví Rady EU resp. ve shodě s dalšími státy předsednického tria?

Jak se nový geopolitický kontext v důsledku války na Ukrajině projeví v indo-pacifické oblasti, včetně vztahů s Čínou, a jak by měla EU reagovat?

V úvodním citátu z tiskové konference u příležitosti vydání Strategie EU pro spolupráci v oblasti Indo-Pacifiku v září 2021 nastiňuje Vysoký představitel Josep Borrell posun „gravitačního těžiště světa... směrem k Indo-Pacifiku, a to jak v oblasti geo-ekonomické, tak geopolitické.“ Vysoký představitel Borrell poté hovoří o možných oblastech spolupráce s indo-pacifickými partnery, což je tématem následujících dvou sekcí tohoto podkladového materiálu. Z geopolitického hlediska je však Indo-Pacifik nejen oblastí mnoha příležitostí, ale i regionem s narůstajícím politickým a bezpečnostním napětím, které je úzce spojeno se zvyšující se ekonomickou i politickou vahou Čínské lidové republiky/ČLR resp. Číny a geopolitickou soutěží se Spojenými státy. Tímto aspektem se bude zabývat tato první část.

V únoru 2022 publikovaly Spojené státy americké (USA) svoji indo-pacifickou strategii.² Kromě globálních otázek, jako je boj proti změnám klimatu, pandemii Covidu-19 či obavám ze šíření jaderných zbraní, je Čína ve strategii uvedena jako hlavní výzva jak pro Indo-Pacifik, tak pro ostatní části světa. V indo-pacifickém regionu se však agrese a pokusy o donucování ze strany ČLR projevují nejintenzivněji, a proto má americká indo-pacifická strategie za cíl Čínu nikoli přeměnit, ale proměnit strategické prostředí, v kterém Peking operuje, a to za pomoci partnerů a spojenců v Indo-Pacifiku i mimo něj. Budováním svobodného, otevřeného, propojeného, prosperujícího a bezpečného Indo-Pacifiku se tedy dle amerických strategií vytváří protiváha proti pokusům čínského vedení vytvořit z regionu sféru vlastního vlivu.

Podstatným zacílením americké indo-pacifické strategie vůči Číně navazuje Bidenova administrativa na administrativu předchozí, tedy Trumpovu, ale s tím zásadním rozdílem, že Bidenův tým usiluje o to, získat na svoji stranu veškeré spojence, a to jak v indopacifickém regionu, tak v Evropě i jinde. V otázce Číny, a potažmo i Indo-Pacifiku, tedy můžeme pozorovat relativně vysokou kontinuitu mezi prezidenty Bidenem a Trumpem, spíše než mezi Bidenem a Obamou,³ popř. dalšími demokratickým předchůdci v Bílém domě, i když i Obamovy neúspěšné pokusy o vytvoření transatlantické a transpacifické obchodní zóny byly částečně motivovány snahou omezit vzrůstající ekonomický vliv Pekingu pomocí stanovování obchodních standardů, které by ČLR musela následovat.⁴ V každém případě je ale jasné, že v otázce orientace americké zahraniční politiky na soutěž s Čínou, a to zejména v rámci Indo-Paciku, panuje v americkém Kongresu oboustranný stranický konsensus.⁵ Evropská unie, a tedy i Česká republika (ČR), se budou muset s tímto odlišným pohledem na Indo-Pacifik v budoucnosti i v rámci transatlantických vztahů vypořádat.

V praktické rovině se kromě vydání strategie USA zaměřily na vytváření nových spojeneckých bloků v rámci Indo-Pacifiku. Na jedné straně jde o tzv. Quad, čili „uskupení čtyř“ (tj. čtyřstranný obranný dialog mezi USA, Austrálií, Indií a Japonskem), které má za cíl zamezit politické i ekonomické expanzi Číny, ale např. i poskytnout miliardu vakcín proti covid-19 zemím Indo-Pacifiku, a tím též omezit čínskou „vakačnou diplomacii“ v regionu. Na druhou stranu v září 2021 došlo k tzv. dohodě „AUKUS“⁶ mezi Austrálií, Británií a USA, kdy Austrálie postaví jádrem poháněné ponorky na základě technologií poskytnutých Spojenými státy. V důsledku dohody s USA však Austrálie jednostranně a neočekávaně vypověděla předchozí dohodu o dodávkách ponorek s Francií, jejíž úředníci ani politici nebyli australskými kolegy o zrušení multimiliardového

² Indo-Pacific Strategy of the United States [online]. In: The White House. February 2022. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>. Odkazy zejména na s. 5, 6 a 18.

³ NOVOTNÁ, Tereza. The European Union and Korea between the US and China: geopolitical aspects of connectivity from the soft to hard power approaches, *Ordnungspolitische Diskurse*, Vol. 11/2021, May 2021 <http://ordnungspolitisches-portal.com/wp-content/uploads/2021/05/2021-11-Novotna.pdf>

⁴ MORIN, Jean-Frederic, Tereza NOVOTNÁ, Frederik PONJAERT a Mario TELÒ. *The Politics of Transatlantic Trade Negotiations: TTIP in a Globalized World*. London: Routledge, 2016. ISBN 9781315554181

⁵ Indo-Pacific Strategy of the United States [online]. In: The White House. February 2022. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>. s. 5.

⁶ *Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China* [online], BBC. 2021 Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-58564837>

obchodu dopředu včas informování, což vedlo k trojstranné roztržce. Ačkoli se vztahy mezi prezidenty Bidenem a Macronem mezitím urovnaly, Francie nicméně nevidí v Austrálii důvěryhodného a transparentního partnera, a proto též odstranila Austrálii ze seznamu svých klíčových spojenců v Indo-Pacifiku.⁷

I když se Evropská unie ústy Prezidenta Evropské rady Michela⁸ postavila za Francii, z dlouhodobého hlediska není v zájmu EU jako celku ani ČR vztahy s Austrálií eskalovat, a to s ohledem jak na roli Austrálie jako stejně smýšlejícího (like-minded) partnera v Indo-Pacifiku, tak vzhledem k tvrdému postoji Austrálie vůči Číně, která uvalila embargo na dovoz australského hovězího masa a dalších výrobků v důsledku volání australské vlády po mezinárodním vyšetřování původu viru SARS-CoV-2 v Číně. EU navíc vyjednává dohodu o volném obchodu s Austrálií, která by se neměla stát obětí rozkolu mezi Francií a Austrálií. Možné zlepšení vztahů by mohlo nastat po federálních volbách, které svolal australský premiér Morrison na 21. května 2022,⁹ pokud by byla zvolena nová vláda

Důrazem na vytváření svobodného a otevřeného Indo-Pacifiku jako protiváhy proti ČLR se americká indo-pacifická strategie liší jak od výše zmíněné evropské strategie, tak od obdobných dokumentů Francie, Německa i Nizozemí, které evropské strategii předcházely. Německá strategie z léta 2020 několikrát zmiňuje soutěž mezi USA a Čínou¹⁰ a snahu vyhnout se nutnosti si vybrat, na kterou stranu se přiklonit, zatímco francouzská strategie uvádí geopolitické změny v Indo-Pacifiku s odkazem na rostoucí moc Číny i rivalitu s USA¹¹ a holandská strategie upozorňuje na to, aby se Indo-Pacifik nestal rukojmím ani kořistí v důsledku čínsko-americké soutěže. Nicméně na rozdíl od amerického dokumentu ani jedna z evropských strategií neuvádí Čínu jako jeden z hlavních cílů, proč se má ta či ona země, resp. evropský kontinent na Indo-Pacifik soustředit.

⁷ NUSSBAUM, Ania. *France Drops Australia From List of Key Indo-Pacific Partners* [online]. Bloomberg, 2022. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-22/france-drops-australia-from-list-of-key-indo-pacific-partners>

⁸ HAYNES, Danielle. *Top EU leader Charles Michel calls for 'transparency' after AUKUS sub deal* [online]. UPI, 2021. Dostupné z: https://www.upi.com/Top_News/US/2021/09/24/eu-charles-michel-general-assembly/9801632503805/

⁹ WORTHINGTON, Brett a Georgia HITCH. *Scott Morrison calls federal election for May 21, setting up battle with Labor's Anthony Albanese* [online]. ABC News, 2022. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2022-04-10/may-21-election-scott-morrison-anthony-albanese-coalition-labor/100903580>

¹⁰ Policy guidelines for the Indo-Pacific region: Germany – Europe – Asia: shaping the 21st century together [online]. In: , The Federal Government of Germany a . September 2020, s. 9, 35, 56 Dostupné z: <https://rangun.diplo.de/blob/2380824/a27b62057f2d2675ce2bbfc5be01099a/policy-guidelines-summary-data.pdf>

¹¹ France's Indo-Pacific Strategy [online]. In: Ministry for Europe and Foreign Affairs of France. 2022, s. 9. Dostupné z: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_dcp_a4_indopacifique_022022_v1-4_web_cle878143.pdf

Evropská indo-pacifická strategie navazuje na předchozí strategii EU vůči Číně z března 2019, která klasifikovala ČLR současně jako „vyjednávacího partnera, ekonomického soupeře a systemického rivala.“¹² Indopacifická strategie na roli Číny pohlíží jak z pohledu součinnosti s ohledem na otázky společného zájmu, jako jsou klimatické změny, tak i z hlediska nutnosti hledat odpovědi tam, kde se pozice EU a ČLR fundamentálně rozcházejí, a to zejména v souvislosti s ochranou lidských práv.¹³ V další části pak evropská indo-pacifická strategie upozorňuje na to, že pokrok v ratifikaci evropsko-čínské investiční dohody je v zájmu jak evropském, tak čínském.¹⁴

Tuto investiční dohodu (CAI) s Pekingem vyjednala Evropská komise za přispění německého předsednictví EU v prosinci 2020. V březnu 2021 však byla schválena evropská verze „Magnitského zákona“ a EU uvalila cílené sankce na čtyři čínské občany a jednu entitu za porušování lidských práv muslimských Ujgurů v provincii Sin-ťiang.¹⁵ V odpověď rozhodla čínská vláda o mnohem rozsáhlejších sankcích proti několika členům národních i Evropského parlamentu, včetně předsedy Delegace EP s Čínou, celého podvýboru EP pro lidská práva, politického a bezpečnostního výboru sestávajícího z 27 velvyslanců členských států a několika expertů na Čínu, vč. specializovaného berlínského think tanku.¹⁶ EP se v reakci nato usnesl, že by za daných podmínek dohoda CAI uzavřena být neměla.¹⁷

Přestože ČLR v dubnu 2022 přistoupila k ratifikaci několika úmluv Světové organizace práce (ILO) o nucené práci,¹⁸ která by se případně mohla aplikovat na situaci v Sin-ťiang, smlouva CAI nebude schválena EP, dokud čínská strana neodstraní své sankce. Na toto byl upozorněn i čínský prezident Si Ťin-Pching předsedkyní Komise von der Leyenovou a prezidentem Michelelem během summitu EU s ČLR začátkem dubna 2022.¹⁹ Nicméně

¹²EUROPEAN COMMISSION. *EU-China Strategic Outlook: Commission and HR/VP contribution to the European Council (21-22 March 2019)* [online]. March 2019. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/eu-china-strategic-outlook-commission-contribution-european-council-21-22-march-2019_en

¹³EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific [online]. In: EEAS a Evropská komise. 19.04.2021, s. 4. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-strategy-cooperation-indo-pacific-0_en

¹⁴EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific [online]. In: EEAS a Evropská komise. 19.04.2021, s. 7. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-strategy-cooperation-indo-pacific-0_en

¹⁵EUR-LEX. *COUNCIL IMPLEMENTING REGULATION (EU) 2021/478 of 22 March 2021* [online]. March 2021. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0478>

¹⁶*China's sanctions over EU officials and entities are justified and timely: Global Times editorial* [online]. Global Times, March 2021. Dostupné z: <https://www.globaltimes.cn/page/202103/1219143.shtml>

¹⁷MEPs refuse any agreement with China whilst sanctions are in place [online]. European Parliament, May 2021. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPR04123/meps-refuse-any-agreement-with-china-while-sanctions-are-in-place>

¹⁸*ILO welcomes China's move towards the ratification of two forced labour Conventions* [online]. International Labour Organization, April 2022. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_842739/lang--en/index.htm

¹⁹*EU-China summit: Restoring peace and stability in Ukraine is a shared responsibility* [online]. European Council, April 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/04/01/eu-china-summit-restoring-peace-and-stability-in-ukraine-is-a-shared-responsibility/>

dorovnání obchodních podmínek na čínském trhu i s ohledem na americko-čínskou obchodní dohodu „fáze jedna“ z ledna 2020²⁰ by bylo prospěšné jak pro ČR, tak pro celou EU.

Součástí summitu mezi Čínou a EU byla i další dvě témata: donucovací opatření ČLR vůči Litvě a ruská agrese na Ukrajině. V prvním případě jde o uvalení čínského obchodního embarga na veškeré litevské výrobky následkem toho, že Litva umožnila otevřít ve Vilniusu zastoupení „Tchaj-wanu“, a nikoli „Tchaj-peje“. Evropská komise zatím reagovala žalobou u Světové obchodní organizace (WTO) proti čínským opatřením nejen kvůli ochraně jednoho členského státu EU, ale i jednotného evropského trhu vzhledem k tomu, že ČLR hrozila sekundárními sankcemi dalším evropským obchodním společnostem, které ve svých produktech používaly součásti vyrobené v Litvě. Litevský případ ukazuje na nutnost zamyslet se nad situací, kdy by Čína začala používat obchod jako donucovací prostředek i vůči jiným státům, resp. celé EU, ať už v souvislosti s Tchajwanem nebo jinými tématy. Z hlediska ČR je též zajímavé srovnání s reakcí na návštěvu předsedy Senátu ČR Miloše Vystrčil na Tchajwanu v srpnu 2020, během které čínský ministr zahraničí Wang vyhrožoval ČR, že za ni těžce zaplatí,²¹ nicméně nakonec došlo jen ke vzájemnému předvolání velvyslanců a zrušení dodávky klavírů značky Petrof²² z čínské strany. ČR tehdy byla přímo podpořena německým i francouzským ministry zahraničí a následně došlo k obecnému ochlazení česko-čínských vztahů.

Nejdůležitějším tématem evropsko-čínského summitu i otázkou, která může na dlouhou dobu ovlivnit jak evropské i české vztahy s Čínou, tak s dalšími zeměmi Indo-Pacifiku, je postoj těchto států k válce na Ukrajině. Zatímco některé státy jako Austrálie, Japonsko, Indonésie či Singapur se zcela jasně postavily na stranu Ukrajiny a mezinárodních sankcí proti Rusku, jiné státy jako Jižní Korea se připojily k protiruským sankcím až postupně a pod tlakem anebo jako většina zemí ASEANu²³ pouze volají po ukončení konfliktu diplomatickou cestou. Podobně na své „neutralitě“ trvá i Indie,²⁴ která navíc usiluje o vytvoření platebního mechanismu, kterým by mohla protiruské sankce obcházet a pokračovat v nákupu levné ruské ropy.²⁵ Pozice Indie i států jako Vietnam či Filipíny je částečně zarážející, protože Indie očekává podporu USA i dalších zemí v hraničních sporech s Čínou,

²⁰ Julia Friedlander, 2020. *Furor Over Europe's Investment Agreement with China is Overblown.* [https://nationalinterest.org/feature/furor-over-europe's-investment-agreementchina-overblown-175397](https://nationalinterest.org/feature/furor-over-europe-s-investment-agreementchina-overblown-175397)

²¹ BLANCHARD, Ben a Yew LUN TIAN. *Czech senate speaker will pay 'heavy price' for Taiwan visit, China says* [online]. Reuters, August 2020. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-czech-china-idUSKBN25R059>

²² *Prague must show goodwill to mend market confidence* [online]. Global Times, 2020. Dostupné z: <https://www.globaltimes.cn/content/1200059.shtml>

²³ JAIPRAGAS, Bhavan. *Ukraine invasion: Singapore's condemnation aside, rest of Asean's ambivalence is 'shocking'* [online]. This Week in Asia, February 2022. Dostupné z: <https://www.scmp.com/week-asia/economics/article/3168419/ukraine-invasion-singapores-condemnation-aside-rest-aseans>

²⁴ KIRBY, Jen. *Why India isn't denouncing Russia's Ukraine war* [online]. Vox, March 2022. Dostupné z: <https://www.vox.com/22982698/india-russia-ukraine-war-putin-modi>

²⁵ VERMA, Nidhi. *India says focus is on stabilising economic ties with Russia* [online]. Reuters, April 2022. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/india-says-focus-is-stabilising-economic-ties-with-russia-2022-04-07/>

a navíc je Indie americkým spojencem v rámci čtyřstranného uskupení Quad. Podobně státy v jihočínském moři očekávají západní podporu v otázkách porušování jejich suverenity ze strany Číny v námořních neshodách, ale nejsou v tuto chvíli ochotny fakticky podpořit zemi, Ukrajinu, jejíž suverenita byla flagrantně porušena ruskou invazí. Vyvstává tedy jasná otázka reciprocit a toho, zda dochází v důsledku války na Ukrajině k novému přeskupení sil na základě sdílených hodnot a do jaké míry je možné se na určitá spojení spolehnout.

Částečnou odpovědí na liknavost některých indo-pacifických států připojit se jasně na stranu Evropy a dalších zemí v otázce ukrajinské války je jejich možná snaha nevyprovokovat Čínu, která ruskou agresi neodsoudila ani nepodporuje mezinárodní sankce. Při hlasování o rezoluci Valného shromáždění OSN odsuzující ruskou agresi a požadující stažení ruských vojsk z Ukrajiny začátkem března 2022 se 35 zemí zdrželo hlasování, včetně ČLR (141 hlasovalo pro, 5 bylo proti),²⁶ což bylo interpretováno jak pozitivně, tak negativně. Čínští představitelé byli navíc požádáni svými ruskými protějšky o ekonomickou i vojenskou pomoc. Vysoký představitel Borrell v EP začátkem dubna 2022 v rámci debaty v EP o evropsko-čínském summitu prohlásil, že ho ministr zahraničí Wang ujistil, že ČLR neplánuje poskytnout vojenskou pomoc Rusku a že použití zbraní hromadného ničení Ruskem je pro Peking červenou linií – což by se dle Borrella mohlo případně využít v rámci diskusí o další rezoluci OSN.²⁷

Čína nicméně i nadále straní Rusku v domácích médiích i zahraniční propagandě a vyslala do střední Evropy, včetně ČR, zvláštní emisarku, paní Chuovou, bývalou velvyslankyni v ČR a Rumunsku, za účelem vysvětlení „nedorozumění“ o čínském postoji k válce na Ukrajině.²⁸ Z hlediska Indo-Pacifiku je navíc důležité sledovat, jaké zkušenosti si ČLR odnese jak z průběhu ruského útoku na Ukrajinu, tak reakce Evropy, USA a dalších států na tuto agresi, a to s ohledem na případné napadení Tchaj-wanu se záměrem sjednotit ostrov s pevninskou Čínou. Takový vpád by situaci v Indo-Pacifiku výrazně vyhrotil, a to zejména pokud by k němu došlo v době pokračující rusko-ukrajinské války. Bylo by tedy vhodné se na tuto teoretickou možnost dopředu připravit a prodiskutovat možné alternativní reakce.

²⁶ GRANITZ, Peter a Joe HERNANDEZ. *The U.N. approves a resolution demanding that Russia end the invasion of Ukraine* [online]. NPR, March 2022. Dostupné z: <https://www.npr.org/2022/03/02/1083872077/u-n-set-to-hold-vote-that-would-demand-russia-end-war-in-ukraine?t=1650491222349&t=1650525513112>

²⁷ EU-China Summit: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP plenary [online]. EEAS, April 2022. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-china-summit-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-plenary_en

²⁸ XIN, Liu. Veteran Chinese envoy heads CEEC visit, to clarify misunderstanding over Ukraine [online]. EEAS, April 2022. Dostupné z: <https://www.globaltimes.cn/page/202204/1259758.shtml>

S kterými dalšími partnery by měla EU spolupracovat a na které by se měla přednostně zaměřit ČR v rámci svého předsednictví Rady EU?

I přes rostoucí politické napětí v indo-pacifickém regionu, území Indo-pacifiku je především oblastí mnoha příležitostí pro užší spolupráci. V roce 2019 obchod se zbožím mezi oběma regiony dosáhl 1.5 trilionu eur resp. 70 % světového obrátu v obchodu se zbožím a službami, zároveň EU zůstává pro státy Indo-pacifiku jedním z nejdůležitějších zdrojů zahraničních investic i rozvojové spolupráce. Region se ale kromě geopolitického napětí potýká i s ekologickými a energetickými problémy a důsledky urbanizace i výzvami z hlediska ochrany lidských práv a vlády práva.

Z historického pohledu byl koncept “Indo-Pacifiku“ přijat až v minulém desetiletí, kdy postupně nahradil dříve převládající pojetí „Asie-Pacifiku“.²⁹ Debata o Indo-Pacifiku se začala v Evropě vést z podnětu francouzského prezidenta Macrona, který v roce 2018 nechal jako první vypracovat indopacifickou strategii. Specificitou francouzského pohledu je především to, že část jejích zámořských teritorií a departementů se nachází na území Indo-Pacifiku, kde žije zhruba 1,65 milionů francouzských občanů.³⁰ Francie navíc disponuje zhruba 7000 vojenskými jednotkami trvale umístěnými v Indo-Pacifiku. Francie je tedy jako jediný členský stát EU rezidentní zemí v indopacifickém regionu. Po Francii následovalo Německo a Nizozemí, které publikovaly své strategie během roku 2020. Oba státy jako země závislé na exportu pokládají Indo-Pacifik spíše za důležitou zónu zejména z hlediska námořních obchodních cest i jako odbytiště svých výrobků.

Evropská unie jako celek nejprve přijala závěry Rady EU v dubnu 2021, kterými požádala Evropskou komisi a Vysokého představitele o předložení evropské indopacifické strategie. Ta byla prezentována v září 2021 předsedkyní von der Leyenovou a Vysokým představitelem Borrellem. Strategie EU předkládá sérii principů spolupráce (např. podpora vlády práva v mezinárodním uspořádání, přístup k otevřenému trhu) s cílem přispět k vybudování stabilního a bezpečného prostředí v indopacifickém regionu a vyjmenovává sedm hlavních evropských priorit: udržitelná a inkluzivní prosperita, ekologická transformace, správa oceánů, digitální správa a partnerství, propojenost, bezpečnost a obrana a lidská bezpečnost v kontextu boje proti současným i budoucím pandemiím.³¹

²⁹ WACKER, Gudrun. Europe and the Indo-Pacific: comparing France, Germany and the Netherlands, ARI 29/2021, Elcano Royal Institute, 09.03.2021, <https://www.swp-berlin.org/en/researcher/gudrun-wacker#publications>

³⁰ France's Indo-Pacific Strategy [online]. In: Ministry for Europe and Foreign Affairs of France. 2022, s. 17. Dostupné z: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_dcp_a4_indopacifique_022022_v1-4_web_cle878143.pdf

³¹ Questions and Answers: EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific [online]. In: European Commission. 16.9.2021, s. 3. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_4709

Duben
2022

Z geografického hlediska evropská strategie zdůrazňuje centralitu ASEANu jako zastávce efektivního multilateralismu, podobný přístup mají i ostatní indo-pacifické strategie (německá, francouzská, holandská a částečně i americká). Vztahy EU s ASEANem trvají více než 40 let, koncem roku 2020 byly tyto vztahy povýšeny na strategické partnerství – první mezi EU a jinou mezinárodní organizací a páté strategické partnerství EU v Asii (kromě Číny, Indie, Jižní Koreje a Japonska). Během nadcházejícího předsednictví ČR Rady EU se navíc v prosinci 2022 uskuteční výroční summit EU-ASEAN. Pro ČR je tedy výhodné se na vztahy s ASEANem více zaměřit, ČR má navíc dobré bilaterální vztahy s jednotlivými státy ASEANu: Kambodža patří mezi projektové země české rozvojové pomoci, Člověk v tísni je velmi aktivní a známý jak v Barmě, tak Kambodži, a Česko má i dobré bilaterální vztahy s Vietnamem zejména díky početné vietnamské menšině dlouhodobě pobývajících na českém území.

Z obchodního hlediska evropská indo-pacifická strategie rovněž usiluje o posílení vztahů s některými zeměmi ASEANu, např. dokončení či znovunastartování jednání o volném obchodu s Indonésií, Malajsií, Filipínami, Thajskem a později i s celým ASEANem či uzavření dohod o partnerství a spolupráci s Malajsií a Thajskem. Nejblíže úspěšnému zakončení jednání o dohodě volného obchodu s EU je však Nový Zéland, k němuž by pravděpodobně mohlo dojít během českého předsednictví Rady EU. EU ale usiluje i o znovunastartování obchodních jednání s Indií resp. implementaci partnerství o konektivitě s Indií a Japonskem a posílení spolupráce s Austrálií, Japonskem, Jižní Koreou a Singapurem v oblasti výzkumu a inovací v rámci programu Horizon Europe. V kontextu českého předsednictví EU je tedy možné prioritizovat i jiné země. Např. ČR by mohla též využít toho, že se začátkem května 2022 ujme prezidentského úřadu nově zvolený jihokorejský prezident Yoon, a pozvat jej v druhé polovině roku 2022 do Prahy, a tím posílit již tak dobré bilaterální i evropsko-korejské vztahy. ČR má navíc zvláštní postavení v tom, že je jedním z šesti států EU s diplomatickým zastoupením v KLDK a udržuje dlouhodobé vztahy i se severní částí korejského poloostrova.

Na které sektory v rámci evropské indo-pacifické strategie by se měla EU nejvíce zaměřit a které by měla ČR preferovat v rámci předsednictví Rady?

Z hlediska sektorových politik Strategie EU pro spolupráci s Indo-Pacifikem navrhuje implementovat strategii v následujících odvětvích: jednání o volném obchodu a dohodách o partnerství a spolupráci (viz výše); vytvoření Zelených aliancí a Zelených partnerství k ochraně klimatu a biodiverzity a užší spolupráci se státy, které jsou považovány za největší emitenty CO₂; posílení správy oceánů, včetně boje proti ilegálnímu rybaření; vytváření nových digitálních partnerství např. s Japonskem, Jižní Koreou a Singapurem (kde je možno stavět na německém centru boje proti dezinformaci); spolupráci v oblasti výzkumu a inovací; podpoře zdravotních systémů a připravenosti v boji proti pandemiím; rozšíření námořní přítomnosti členských států EU v Indo-Pacifiku (zde je též možno navázat na hlídkovou a výcvikovou misi německé fregaty Bayern, která se plavila po Indo-Pacifiku v srpnu 2021) a posílit evropskou konektivitu a investice do indo-pacifické infrastruktury.

V posledním bodě je implementace indo-pacifické strategie zatím nejkonkrétnější, a to díky schválení nové strategie konektivity „Global Gateway“ v prosinci 2021,³² jejímž účelem je mobilizovat v letech 2021 až 2027 investice ve výši 300 miliard EUR, a to s cílem „posílit inteligentní, čisté a bezpečné propojení v digitálním světě, energetice a dopravě a posílit zdravotnické, vzdělávací a výzkumné systémy na celém světě“. Global Gateway navazuje na předchozí strategii konektivity EU v Asii,³³ která byla jakousi odpovědí na iniciativu Nové hedvábné stezky (Belt and road initiative),³⁴ jež ale v mnoha případech vedla k zadluženosti a následné závislosti příjemců finanční podpory na Číně. Global Gateway je navzdory své ambicióznosti lépe srozumitelná z širší a obecnější perspektivy³⁵ a měla by vést k “investicím podporujícím demokratické hodnoty a vysoké standardy, dobrou správu a transparentnost, rovnocenná partnerství, zelenou, čistou a bezpečnou infrastrukturu a katalyzovat investice soukromého sektoru.”³⁶

Pokud jde o preferenci sektoru v rámci českého předsednictví Rady EU, není jednoduché vybrat favorita. Avšak dnes, kdy Evropa čelí ruské invazi na Ukrajině, je otázka bezpečnosti a obrany a s tím související energetické bezpečnosti více než aktuální. Cílem EU je vytváření strategických partnerství se subjekty a organizacemi v indo-pacifickém regionu, se kterými EU sdílí stejné hodnoty a principy a s kterými bude možné aplikovat společné postupy v boji s výzvami v kontextu mezinárodní bezpečnosti, kyberbezpečnosti, námořní bezpečnosti, dezinformací, extremismu, terorizmu atd. Spolupráce v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky EU (CSDP), tj. misí a operací, by měla být zvýšena. ČR by se proto mohla zaměřit na podporu účasti na ADMM+ (ASEAN Defence Ministers Meeting Plus) v rámci bezpečnostní struktury ASEANu, což by vyslalo pozitivní signál ze strany EU a její snahy hrát klíčovou roli v indo-pacifickém regionu a zároveň mohlo posílit český důraz na vztahy s ASEANem.

Na druhou stranu by měl prioritním sektorem pro EU i pro Českou republiku zůstat volný obchod, který spadá pod kapitolu udržitelné a inkluzivní prosperity v regionu. Pro Evropskou unii jde hlavně o vybudování udržitelných a odolných hodnotových řetězců, jejichž křehkost se prokázala zejména v prvních měsících pandemie covid-19, ale do hry vstupuje rovněž v kontextu ruské invaze na Ukrajinu. ČR by v tomto směru mohla prosazovat i užší spolupráci s Tchaj-wanem, a to především v oblasti dodavatelských řetězců polovodičů, soustředit by se ale měla

³² *Global Gateway: up to €300 billion for the European Union's strategy to boost sustainable links around the world* [online]. Brussels: European Commission, December 2021. Dostupné také z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6433

³³ *Connecting Europe & Asia: The EU Strategy* [online]. EEAS, September 2019. Dostupné také z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/connecting-europe-asia-eu-strategy_en

³⁴ NOVOTNÁ, Tereza. The European Union and Korea between the US and China: geopolitical aspects of connectivity from the soft to hard power approaches, *Ordnungspolitische Diskurse*, Vol. 11/2021, May 2021 <http://ordnungspolitisches-portal.com/wp-content/uploads/2021/05/2021-11-Novotna-.pdf>

³⁵ OKANO-HEIJMANS, Maaïke. *GLOBAL GATEWAY: POSITIONING EUROPE FOR A SUSTAINABLE FUTURE* [online]. Clingendael, February 2022. Dostupné také z: <https://www.clingendael.org/publication/global-gateway-positioning-europe-sustainable-future>

³⁶ Viz. 33

také na možné dokončení či posun ve vyjednávání obchodních dohod s Austrálií, Novým Zélandem či Indonésií. ČR jako součást V4 může také těžit z dobré spolupráce tohoto uskupení s Japonskem, kdy v letech 2018 a 2019 proběhly summity V4 a Japonska. S Japonskem navíc EU disponuje kompletním smluvním rámcem vzájemných vztahů (kromě dohody FTA jde také o dohodu o strategickém partnerství a o partnerství v oblasti konektivity). S ohledem na fakt, že Japonsko jako první země světa zřídila post ministra pro ekonomickou bezpečnost, představuje tak spolupráce v dané oblasti další potenciál pro rozvoj vzájemných vztahů.

Závěr

Tento podkladový dokument pro kulatý stůl Národního konventu o EU nastínil základní náměty pro diskusi o tom, jaké jsou vztahy EU s indo-pacifickou oblastí z pohledu ČR, které příležitosti spolupráce s Indo-Pacifikem nabízí a kterým výzvám bude nutné čelit. Dokument se zaměřil jak na širší geopolitický kontext, tak na konkrétní možnosti kooperace s indo-pacifickými partnery v jednotlivých sektorech.

Indo-pacifický region je i jednou z vytyčených priorit pro nadcházející předsednictví ČR v Radě EU. Česká republika též pracuje na své vlastní strategii pro Indo-Pacifik, která by měla být přijata tento rok. Důraz bude primárně kladen na ekonomické a obchodní vztahy a v neposlední řadě i na bezpečnostní aspekty ve vztahu k rostoucímu vlivu Číny nejen v indo-pacifickém regionu, ale i ve světě.³⁷ Úspěšné předsednictví bude tedy záviset nejen na dobře zorganizovaných schůzkách, ale i na tom, jaké nové politické podněty předsedající země přinese a jaké podněty a jakým způsobem bude schopna řídit debatu o spolupráci EU a regionu Indo-Pacifiku.

Téma Indo-Pacifiku je proto pro ČR dobrým námětem, neboť jde o oblast, která posune budoucnost evropských vztahů s nejdynamičtěji se rozvíjícím regionem světa, o nějž mají přímý zájem i Spojené státy. Indo-Pacifik zároveň umožní ČR ukázat, že i země, která nemá bezprostřední geografický vztah s tímto územím, je schopna přinést nové nápady i uplatnit předchozí zkušenosti a dobré bilaterální vztahy s regionálními státy a přenést je na evropskou úroveň, jak bude možné případně dokázat např. při prohlubování spolupráce s ASEANem. Indo-Pacifik též poskytuje ČR příležitost úzce spolupracovat v rámci předsednického tria s Francií a popř. i dalšími zeměmi, které mají o Indo-Pacifik výrazný zájem, ať už jde o Německo, Nizozemí či nověji Španělsko, a vytvořit tak i jiné koalice a spojení na evropské úrovni, než je jen V4, což může být do budoucna vhodnou alternativou i pro jiná témata.

Z širšího pohledu může úspěšné zvládnutí indo-pacifického tématu českým předsednictvím přispět i k posílení evropské strategické autonomie resp. suverenity a geopolitické role EU ve světě, a tedy ovlivnit zásadním způsobem nejen budoucnost EU, ale i globální uspořádání světa v následujících desetiletích. Nezbyvá tedy než si

³⁷ SEKTOROVÉ AGENDY PŘEDSEDNICTVÍ ČR V RADĚ EU 2022: Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR na základě vstupů členů a členek Výboru pro EU na pracovní úrovni [online]. In: , Vláda ČR. květen 2021, s. 7. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/predsednictvi-cr-v-rade-eu/aktuality/Sektorove-priority-predsednictvi-CR-v-Rade-EU-2022.pdf>

Duben
2022

přát, aby tomu tak za několik málo měsíců bylo a aby tyto plány nepřekazila nečekaná mezinárodní či domácí krize, jak se stalo na počátku prvního českého předsednictví Rady EU v roce 2009.

Duben
2022

O Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM

Institut pro evropskou politiku EUROPEUM je neziskový, nepolitický a nezávislý think-tank, který se zaměřuje na evropskou integraci a soudržnost. EUROPEUM přispívá k posilování demokracie, bezpečnosti, stability, svobody a solidarity napříč Evropou a aktivnímu vystupování České republiky v Evropské unii. EUROPEUM provádí původní výzkum, organizuje veřejné akce a vzdělávací aktivity a formuluje nové názory a doporučení ke zlepšení domácí a evropské politiky.

Kontakt

Web: europeum.org

Adresa pražské kanceláře: Staroměstské náměstí 4/1, 110 00, Praha 1

Tel.: +420 212 246 552

E-mail: europeum@europeum.org

Adresa bruselské kanceláře: 77, Avenue de la Toison d'Or. B-1060 Brusel, Belgie

Tel: +32 484 14 06 97

E-mail: brussels@europeum.org

Další publikace najdete u nás [na webu](#).

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací odpovídá výlučně autor. Publikace nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

Spolufinancováno v rámci
programu Evropské unie
„Občané, rovnost, práva a hodnoty“